

چکیده فارسی

مقدمه: در طول سال‌ها «کیفیت نشریات» از طریق رویکردهای مختلف و با استفاده از سنج‌های عینی و ذهنی مورد ارزیابی قرار گرفته است. اما در سال‌های اخیر، شاخص‌های علم‌سنجی به پرکاربردترین روش برای ارزیابی کیفیت در نشریات تبدیل شده‌اند. با این حال، این شاخص‌ها سنج‌های مناسب و قابل اعتمادی جهت ارزیابی کیفیت نشریات نیستند. ماهیت این شاخص‌ها کمی است و بر اساس فراوانی استناد محاسبه می‌شوند؛ در واقع بخشی از عملکرد نشریات، مانند تاثیر علمی پژوهش، را مورد سنجش قرار می‌دهند. در حالیکه «کیفیت نشریات» یک مفهوم چندبعدی است و نمی‌توان آن را به طور دقیق توسط یک یا چند معیار محدود تعریف و ارزیابی کرد. بنابراین، معیارها و روش‌های جامع‌تری که در برگیرنده همه جنبه‌های نشریات باشد، به خصوص در حوزه سلامت، جهت ارزیابی و به دنبال آن ارتقاء «کیفیت نشریات» نیاز است. در همین راستا در این پژوهش به بررسی مفهوم «کیفیت نشریات» و ارائه مدلی جهت ارتقاء کیفیت نشریات حوزه سلامت ایران به صورت جامع پرداخته شده است.

روش پژوهش: این پژوهش در سه مرحله مستقل انجام شده است. در مرحله اول، ابتدا با استفاده از مرور دامنه‌ای (جست‌وجوی پایگاه‌های اطلاعاتی آنلاین، جست‌وجوی دستی، و جست‌وجوی منابع خاکستری) مؤلفه‌های تاثیرگذار بر کیفیت نشریات علمی حوزه سلامت شناسایی، دسته‌بندی، و چارچوب اولیه مدل تدوین شد. در این مرحله از چارچوب آرکسی و اومالی جهت انجام مرور دامنه‌ای و از روش تحلیل تماتیک استنتاجی براون و کلرک جهت تحلیل داده‌ها استفاده شد. در مرحله دوم پژوهش، مؤلفه‌های استخراج شده و چارچوب اولیه توسط گروه خبرگان شامل ۱۶ متخصص از هفت کشور و قاره مختلف ارزیابی و ویرایش گردید. در مرحله سوم پژوهش، تعیین اعتبار و اولویت‌بندی مؤلفه‌های استخراج شده، ارزیابی آن‌ها، و تدوین مدل نهایی طی دو گام عینی و ذهنی انجام شد. در گام اول (عینی)، مؤلفه‌های استخراج شده با داده‌های نشریات پیشرو حوزه سلامت ارزیابی، سپس اعتبارسنجی و وزن‌دهی انجام شد؛ و در گام دوم (ذهنی)، از نظرات گروه خبرگان جهت اعتبارسنجی و وزن‌دهی به مؤلفه‌ها استفاده گردید. جهت تعیین وزن نهایی هر مؤلفه و اولویت‌بندی آن‌ها، مجموع وزن به دست آمده از گام عینی و گام ذهنی در نظر گرفته شد. در مدل نهایی مؤلفه‌ها با توافق کمتر از ۷۰ درصد حذف شدند.

یافته‌ها: در مرحله اول پژوهش (مرور دامنه‌ای) تعداد ۱۱۶ مدرک مرتبط به پژوهش وارد شد و ۲۱۶ مؤلفه منحصر به فرد با استفاده از روش تحلیل تماتیک استخراج و در قالب پنج مقوله اصلی شامل (۱) اخلاق، (۲) ساختار فنی و محتوا، (۳) دقت و سخت‌گیری علمی، (۴) نیروی انسانی، و (۵) اشاعه و نمایه‌سازی و ۱۷ مقوله فرعی معرفی شد. در مرحله دوم پژوهش، مؤلفه‌های استخراج شده توسط خبرگان این حوزه مورد ارزیابی و ویرایش قرار گرفت. گروه خبرگان تغییری در مقوله‌های اصلی پژوهش ایجاد نکردند و هیچ مؤلفه‌ای در این مرحله از پژوهش حذف نشد. اما با تغییر در ترتیب مؤلفه‌ها، ادغام، و اضافه کردن مؤلفه‌های جدید تعداد مؤلفه‌ها از ۲۱۶ به ۲۰۳ مؤلفه شامل ۱۶ مقوله فرعی، ۸۳ مؤلفه اصلی، و ۱۲۰ مؤلفه فرعی تغییر یافت. در مرحله آخر پژوهش (اعتبارسنجی و وزن‌دهی)، ابتدا با توجه به نظر تیم پژوهش پنج مؤلفه به دلیل عدم امکان ارزیابی و همچنین منحصر بودن به گروه خاصی از نشریات از پژوهش حذف شدند و ۱۹۸ مؤلفه مورد اعتبارسنجی و وزن‌دهی قرار گرفتند. از ۱۹۸ مؤلفه، ۴۷ مؤلفه به دلیل عدم کسب نمره لازم (توافق ۷۰ درصد) از پژوهش حذف و در نهایت ۱۵۱ مؤلفه نهایی جهت ارتقاء کیفیت نشریات معرفی و مدل نهایی با توجه به مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش تدوین شد.

نتیجه‌گیری: با وجود خلاءهای پژوهشی که در مرحله اول این پژوهش در حوزه کیفیت نشریات شناسایی شد و همچنین محدودیت‌های موجود در انجام این پژوهش، مدل مفهومی و معیارهای کیفیت معرفی شده در پژوهش حاضر، که در پنج مقوله ارائه شده است، از نظر تئوری برای اولین مرتبه دیدگاه جامع و متفاوتی راجع به مفهوم پیچیده و چندوجهی «کیفیت نشریات» ارائه می‌کند. نتایج پژوهش منجر به تسهیل ارزیابی مفهوم کیفیت در نشریات و پژوهش‌های آینده درباره ابعاد مختلف این مفهوم در جامعه نشر و همچنین پژوهشگران این حوزه خواهد شد. در واقع این پژوهش می‌تواند به عنوان گامی مؤثر در تسهیل ارزیابی کیفیت نشریات و پژوهش‌های آینده درباره ابعاد مختلف این مفهوم تلقی گردد. علاوه بر آن، با توجه به در نظر گرفتن معیارهای بین‌المللی و جامعیت مدل و مؤلفه‌های معرفی شده، می‌توان از آن‌ها به عنوان راهنمایی جامع به‌منظور تدوین سیاست‌های ارزیابی و ارتقاء «کیفیت نشریات» جهت استفاده همه اعضای جامعه نشر در جهان به خصوص ویراستاران جوان و نشریات نوپا استفاده کرد. در نهایت می‌توان از نتایج پژوهش حاضر در تدوین سیاست‌های ارتقاء کیفیت نشریات در سطح ملی و بین‌المللی بهره برد و این پژوهش را به عنوان گام اولیه در تدوین یک سیستم ارزیابی و رتبه‌بندی کیفی نشریات حوزه سلامت محسوب کرد.

کلیدواژه‌ها: کیفیت نشریات، نشریات حوزه سلامت، مؤلفه‌های کیفیت نشریات، ایران